

Ukrainalaiset torrent-käyttäjät ja tiedostonjaon utopiat

Kateryna Boyko

On keskikesä Kiovassa. Ensimmäinen haastateltavani siemailee hipsteribaarissa drinkkiään. Lacosten poolopaidassa ja Ray-Banin aurinkolaseissa hän huokuu itseluottamusta ja menestystä. Puhumme siitä, mistä hän katselee elokuvia ja sarjoja sekä kuuntelee musiikkia. Noin 35-vuotiaalla Jurkolla¹ on kaksi tohtorintutkintoa yhteiskuntatieteistä, ja hän tilaa useita aivan laillisia suoratoistopalveluita. Toisinaan hän myös ostaa tai vuokraa elokuvia ja kirjoja. Hänellä on kuitenkin myös pitkä historia vertaisverkkojen (p2p, *peer-to-peer*) ja erityisesti torrent-tiedostonjaon parissa. Niitä hän alkoi käyttää jo silloin kun internet saapui Ukrainaan, ja käyttö on jatkunut aina näihin päiviin asti. Nykyään hän asuu Pohjois-Euroopassa. Torrentien käyttäminen ei hävetä Jurkoa, vaikka luvattoman sisällön lataaminen ehkä onkin lain hengen vastaista. Hän korostaa, että torrenteissa on kyse yhteyden luomisesta käyttäjien ja kulttuurin välille:

Torrentit mahdollistavat vuorovaikutuksen kulttuurituotteiden kanssa. On paljon sellaista sisältöä, jota ei koskaan tulisi kuunneltua tai katsottua ilman niitä. [...] Minulle torrentit ovat kuin korkeakoulu – julkinen sellainen. (Jurko, haastattelu.)

Jurkon asenne torrenteihin on tyypillinen Ukrainassa. Tässä EU:n itärajalta sijaitsevassa maassa internetin käyttö on hyvin laajalle levinnyttä² ja niin on myös digitaalisten aineistojen laiton kopiointikin. Ukraina ja Venäjä ovat ainoat Itä-Euroopan maat, jotka ovat päätyneet Euroopan komission (2021) ja Yhdysvaltain hallituksen (USTR 2021) piratisminvastaisille seurantalistoille. Nämä raportit nostavat esiin markkinoita, joilla tekijänoikeus- ja tuotesuojarikkomukset rehottavat sekä sitä, miten kaupakumppanit näitä ilmiöitä vastaan taistelevat. Ukrainan kamppailua digitaalista piratismia vastaan ne yleensä kuvaavat epäonnistuneeksi.

Ukrainassa piratismi on yhä yleistä johtuen paitsi väestön suhteellisesta köyhyydestä myös kulttuurialan kehittymättömyydestä ja valtion kyvyttömyydestä estää laitonta kopiointia. Nykyajan käytänteet periytyvät alueen historiasta ja vanhoista toimintamalleista: siihen ovat vaikuttaneet niin sensuurin kiertämisen tavat tsaarinaikaisella Venäjällä kuin neuvostoaikainen välinpitämättömyys yksityistä omaisuutta ja tekijänoikeuksia kohtaan, sekä myös *samizdatin* kaltaisen vastarintatoiminnan perinne. Vaikutusta on myös 1990-luvun piratismiin kultakaudella, jolloin enemmistö kasvoi hyväksymään luvattoman sisällön jakamisen ja kuluttamisen (Haigh 2007; Haigh 2009; Sezneva & Karaganis 2011; Kiriya 2012; Horbyk 2017). Nykyään torrentien käyttö on yksi monista laittoman sisällön levittämisen tavoista.

Tässä esseessä tarkastelen *torrent tracker* -seurantapalvelimien käyttöä Ukrainassa teknologisina, kollektiivisina, kulttuurisina ja ideologisina yhteyspisteinä. Nostan myös esiin ukrainalaisten torrent-käyttäjien motiiveja ja kannustimia sekä p2p-tiedostojakoon liittyviä tärkeimpiä käytänteitä, eli yhdistämistä, keräilyä ja jakamista.

Analyysini pohjaa havainnoilleni vuorovaikutuksesta Tracker.UA -seurantapalvelimessa sekä erityisesti seitsemään perusteelliseen käyttäjähaastatteluun. Nämä ovat pilottihaastatteluja, joille on tarkoitus myöhemmin tehdä jatkoa. Haastattelut on tehty tammikuun 2020 ja huhtikuun 2021 välisenä aikana, ja niiden keskimääräinen kesto on ollut tunti ja 20 minuuttia. Informantit on valittu lumipallo-otannalla. Nuorimmat haastateltavat olivat hieman yli 20-vuotiaita ja vanhimmat reilu nelikymppisiä. He ovat kotoisin Länsi-, Itä- ja Keski-Ukrainasta ja työskentelevät eri aloilla tietotekniikasta elokuva-alaan ja maatalouteen. Kaksi heistä asuu ulkomailla, kun taas toiset asuvat pääkaupunki Kiovassa tai alueellisissa keskuksissa. Jotkut informantit ovat puhuneet ukrainaa lapsuudesta asti, toiset ovat tietoisesti aikuisena vaihtaneet venäjistä ukrainaankin, ja jotkut taas puhuvat epävirallisissa tilanteissa edelleen mieluummin venäjää vaikka puhuvatkin sujuvaa ukrainaa. Otokseen valikoituneet käyttäjät eivät kuvaa itseään erityisen aktiivisiksi torrent-yhteisön toimijoiksi. Yleensä he osallistuvat torrent-parviin vain lataamalla sisältöä itselleen, mutta eivät luo uusia julkaisuja eivätkä hallinnoi verkkosivustoa tai kirjoita kommentteja. Puhuimme siitä, miten ja miksi he käyttävät torrenteja sekä miten itse bitTorrent-protokolla vaikuttaa tähän vuorovaikutukseen.

P2p-tiedostonjako ja sen kehitys Ukrainassa

Tiedostojen jakaminen vertaisverkoissa (p2p, *peer-to-peer*) on tiedostojen vaihtamista p2p-verkkojen kautta ilman kaiken sisällön tallentavaa keskuspalvelintä. Siinä käyttäjät voivat tarjota sisältöä ja ladata sitä muodostaen samalla suorita ja usein anonyymejä yhteyksiä toisiinsa.

BitTorrent puolestaan on p2p-tiedostonjakoprotokolla. Se tuli käyttöön vuonna 2001, ja sitä käytetään datan jakeluun internetissä. Sen mahdollistaa ohjelmisto, jota kutsutaan torrent-asiakkaaksi (esim. µTorrent, Transmission, qBittorrent, Deluge, BitComet). Ladatakseen tietyn sisällön on ensin saatava torrent. Se on pieni tiedosto, joka sisältää metatietoja halutusta tiedostosta, esimerkiksi elokuvasta. Kun torrent-tiedosto avataan torrent-asiakasohjelmassa, halutun sisällön lataus alkaa. Torrent-tiedosto muodostaa yhteydet tietokoneisiin, joissa on kyseinen sisältötiedosto. Kukin niistä jakaa pieniä osia sisältötiedostosta, ja nämä osat kerääntyvät käyttäjän tietokoneelle. Heti kun pienikin osa sisältötiedostosta on ladattu, muut saman torrent-tiedoston avanneet voivat ladata tämän osan käyttäjän tietokoneelta itselleen. Tämän prosessin osallistujia kutsutaan kollektiivisesti parveksi (*swarm*) ja yksittäisiä osallistujia vertaisiksi (*peer*).

Torrentit löytyvät yleensä seurantal palvelimilta eli trakkereilta (*tracker*), jotka pitävät niistä kirjaa. Nämä verkkosivustot voivat olla julkisia tai salaisia, ja niissä itsessään ei ole mitään laittomasti tuotettua sisältöä. Ne ovat vain torrent-tiedostojen kirjastoja. Paitsi torrent-hakemistoina, tällaiset verkkosivustot tavallisesti toimivat myös osallistujien yhteys- ja vuorovaikutuspaikkoina tarjoten heille keskustelufoorumeita ja kommenttialueita. Ukrainassa torrent-trakkereita kutsutaan yleensä vain torrenteiksi.

P2p-tiedostojen jakaminen alkoi Ukrainassa 2000-luvun ensimmäisellä puoliskolla laajakaistan vähittäisen leviämisen myötä. Aluksi p2p-toiminta liittyi suuriin kansainvälisiin torrent-trakkereihin, kuten The Pirate Bay, Demonoid.com ja Mininova (Sezneva & Karaganis 2011) sekä kymmeneen venäjänkielisiin sisältöihin erikoistuneisiin torrent-trakkereihin. Kansainvälisen laajakaistaliikenteen korkeiden hintojen vuoksi torrentit olivat 2000-luvun Ukrainassa epäkäytännöllisiä. Niinpä internet-palveluntarjoajat jakoivat ilmaista sisältöä omissa niin kutsutuissa ftp-kirjastoissaan. Toinen suosittu tapa jakaa tiedostoja oli tallentaa sisältö keskuspalvelimille (esim. Infostore.org ja myöhemmin Ex.ua), joille ja joilta käyttäjät pystyivät lataamaan niin laillista kuin laitontakin sisältöä. Poliisi sulki tällaiset sivustot nopeasti, mutta torrent-trakkerit pysyivät pystyssä.

Ukrainan suurin torrent-trakkeri Tracker.UA tarjoaa yksinomaan ukrainankielistä sisältöä, niin alkuperäistä kuin käännettyäkin, ja sillä on yli miljoona rekisteröitynyttä käyttäjää. Se perustettiin vuonna 2007 vastauksena venäjän kielen hallitsevaan asemaan Ukrainan kulttuurialalla, esim. tv-ohjelmissa ja -sarjoissa, kirjankustannuksessa, lehdistössä, populaarimusiikissa ja vuoteen 2005 asti myös elokuva-alalla. Vuotta myöhemmin Tracker.UA:n päätavoitteeksi kirjattiin sellaisten ”samanmielisten” (*odnodumtsiv*) yhdistäminen, jotka tallentavat televisiosta ukrainankielistä dubbausta, synkronoivat sen alkuperäiseen videoon ja sitten ”jakavat sen muodostaen parvia trakkerilla”. Vuosia myöhemmin sivusto on kasvanut suureksi underground-hankkeeksi, joka toisaalta kerää rahaa elokuvaklassikoiden tai suosittujen tv-sarjojen dubbaamiseen ukrainaksi, ja toisaalta kannustaa paikallisen kulttuurialan edustajia, kuten kustantajia, lehdistöä ja jakelijoita, sekä ylikansallisia yhtiöitä kuten Netflixiä ukrainan kielen käyttöön.

Ei ole lainkaan yllättävää, että Tracker.UA:n manifestissa ajatus torrenteista kohtaamispaikkana on keskeinen. Sen mukaan niiden pitäisi toimia alustoina, joilla ukrainaksi dubatusta sisällöstä kiinnostuneet käyttäjät kohtaavat sisältöä ja toisiaan. Torrent mielletään työkaluksi, johon liittyvä sosiaalinen toiminta saa aikaan yhteiskunnallisia muutoksia.

Torrentien edut käyttäjien näkökulmasta

Ihmisten syitä osallistua tiedostojen jakamiseen on tutkittu paljon. Esimerkiksi Jonas Andersonin (2010; 2014) mukaan ruotsalaisten tiedostonjakajien mielestä tiedostojen jakaminen on demokraattista ja pysäyttämätöntä, eikä siitä yleensä ole tekijänoikeuksien haltijoille haittaa. Suosituimmiksi kannustimiksi tiedostonjakoon tutkijat ovat listanneet lukuisia syitä: tiedostonjako tarjoaa vaihtoehdon maksulliselle sisällölle, mahdollisuuden tutustua tuotteeseen ennen ostopäätöstä, lisäksi se tarjoaa pääsyn muuten saavuttamattomissa olevaan sisältöön erityisesti diasporan keskuudessa (Haigh 2007; Kiriya 2012). Jakamisen yleisiä syitä ovat myös, että aineisto ei ole tekijänoikeuden alaista (Lessig 2004, 68), mukavuudenhalu sekä odottelun välttäminen (Cenite et al. 2009, 212), köyhyys (Haigh 2007), turhautuminen paikallisten televisioyhtiöiden sisältöön (Rimini & Marshall 2014) sekä yleisen valtavirtakulttuurin halveksunta ja mahdollisuus hakea harvinaista sisältöä (Giesler & Pohlmann 2003). Jotkut

perustelevat tiedostojen jakamista nykyistä tekijänoikeusjärjestelmää heikentävänä toimintana, joka edistää sisällön jakamista ja sitä kautta kulttuuritoimintaa yleensä (Steinmetz & Tunnell 2013).

Kirjallisuus käsittelee tiedostonjakajia kahdenlaisessa roolissa, keräilijöinä ja jakelijoina. Tämä vastaa ajatusta torrenteista yhtäältä kulttuurituotteiden ja käyttäjien sekä toisaalta eräänlaisen yhteisön muodostavien käyttäjien kohtaamispaikkana.

Abigail de Kostnik (2012) esittää tiedostonjakajan keräilijänä, jolle kokoelmansa omistaminen ja vaaliminen on tärkeää. De Kostnik väittää, että tällaisilla ihmisillä on esimerkiksi Walter Benjaminin (1931/1968) kuvaamia varhaisempien keräilijöiden perusominaisuuksia, etenkin varastamisen ja pakkomielteen rajoilla toimiminen. Nykyaikainen piraatti eroaa perinteisestä keräilijästä tavallisesti siinä, ettei hänen tarvitse kilpailla muita keräilijöitä vastaan, koska digitaalista sisältöä on helppo kopioida laadun kärsimättä. He arkistivat mediaa ja ovat yleensä valmiita jakamaan datansa muiden kanssa. Joe Karaganis (2011, 34) kuitenkin korostaa keräilijyyden rappeutumista. Hänen mukaansa saatavilla olevan sisällön määrä, mukaan lukien laittoman, heikentää kykyä organisoida ja käyttää omaa mediakokoelmaa. Siksi yhteisöpohjaiset kirjastot toisinaan muuntuvat p2p-sivustoiksi.

Yksittäinen keräilijä näyttää olevan tiiviissä yhteydessä tiedostonjakoyhteisöön sekä toiseen rooliinsa jakelijana. Monet tutkimukset mainitsevat vaihtokaupan, sisällön levittämisen ja kulttuurin levittämisen troopit (Rimini & Marshall 2014; Steinmetz & Tunnell 2013; de Kostnik 2012). Mark Cenite et al. (2009, 214) korostavat ”jakamiseen ja yhteisiin makuihin perustuvaa virtuaalisen yhteisön tunnetta”. Heidän vastaajiensa mukaan sisällön jakaminen mahdollisimman monelle on yhteisöille elintärkeää.

Torrentien tekninen liitettävyyden tekee yhteisön

Tracker.UA ja muut vastaavat *torrent tracker* -seurantapalvelimet eivät suoraan tallenna käyttäjiensä hakemaa sisältöä omille palvelimilleen. Kyse on pikemminkin torrent-tiedostojen kirjastosta, joka johtaa käyttäjien omilla tietokoneilla sijaitseviin elokuvaan, musiikkiin, kirjoihin, ohjelmistoihin, peleihin ja äänitiedostoihin. Se on kuin Lev Manovichin (1999, 80) tulkinnan mukainen tietokanta: ”yksittäisten tuotteiden kokoelma, jossa jokainen tuote on yhtä tärkeä”. Tämä tekee torrent-trakkereista mediana erilaisia kuin kerronnallisia piirteitä sisältävät verkkouutiset, blogit tai vaikkapa sosiaalisen median kirjoitukset. Ne eivät pyri tuottamaan uutta sisältöä vaan jakamaan muualla jo olevaa sisältöä. Käyttäjät tapaavat verrata torrent-trakkereita huolellisesti kootuihin kirjastoihin, luetteloihin tai puihin:

[Torrenteissa data] on luokiteltu ja luetteloitu varsin tarkasti. Kun käyttää [venäläistä torrent-trakkeria], näkee heti hakemistopuun. On hämmästyttävää, miten huolellisesti se on laadittu. Sieltä löytää mitä vain. (Serhi, kuvaaja Kiovasta, haastattelu.)

Kaikkien muiden torrent-trakkerien tavoin Tracker.UA kerää toki palvelimilleen lisätietoja kuten kuvauksia tiedostoista, käyttäjien kommentteja ja foorumikeskusteluja. Koska p2p-tiedostonjako on tällaisten verkkosivustojen ytimessä, niitä voi kuitenkin pitää uuden tiedonvälitystavan pisimmälle vietyinä versiona, jolle lähtökohtaisesti ei ole edes mahdollisuutta sisältää levittämänsä sisältöä. Se vain välittää uudelleen erilaista vanhaa mediaa, kuten elokuvia, ääntä, ohjelmistoja ja kirjoja.

Torrent.UA on sekä hajautettu että keskitetty. Sen verkosto on hajallaan ympäri maailmaa. Vaikka sitä hallinnoidaan Ukrainasta, itse verkkosivusto sijaitsee fyysisesti yhdysvaltalaisella palvelimella. Se toimii kohtaamispaikkana ja yhdistää tietokoneita parviksi mahdollistaen siten sisällön levittämisen. Verkosto on maailmanlaajuinen, mutta suurin osa käyttäjistä toki tulee Ukrainasta. Nämä yhteydet ovat yhtäältä torrent-trakkereiden perimmäinen tavoite, ja toisaalta niiden olemassaolon ja menestymisen ehto.

Tekniseen liitettävyyteen kytkeytyy sosiaalinen ulottuvuus: torrent-asiakasohjelmia koneillaan ajavat ja parviin liittyvät käyttäjät muodostavat omanlaisensa yhteisön. Ryhmä on hajanainen, epämääräinen ja epäyhtenäinen. Käyttäjät voivat olla mistä päin maailmaa hyvänsä, ja yleensä he eivät juuri tunne toisiaan, vaikka näkevätkin toistensa ip-osoitteet. Käyttäjien demografiset taustat ovat heterogeenisiä, ja heidän motiivinsa käyttää torrenteja vaihtelevat. He voivat liittyä ja poistua milloin tahansa, mikä tekee heidän osallistumisestaan yhteisöön vähintäänkin epävakaata. Jotkut ovat aktiivisempia: he lataavat uutta materiaalia, hallinnoivat trakkereita, kommentoivat ja jakavat lataamaansa sisältöä. Toisten tapa toimia on itsekkäämpi; he vain lataavat kaipaamansa sisällön eivätkä yleensä jaa sitä eteenpäin. BitTorrent-protokollan teknisten erityispiirteiden vuoksi sitä on kuitenkin mahdoton käyttää olematta osa yhteisöä.

Torrent-yhteisön toiminta on sitä sujuvampaa mitä enemmän siinä on jäseniä. Mitä enemmän sillä on käyttäjiä, sitä monipuolisempaa sisältöä ja nopeampia latausaikoja se tarjoaa. Yhteisö tekee myös sisällön vertaisarviointia kommentoimalla sitä. Samaan tapaan vaikuttavat myös kaikkien näkemät latausmäärät. Jos tiedostossa on jotain vikaa, sitä varmasti kommentoidaan, se saa huonon arvosanan ja siitä valitetaan ylläpidolle. Muille tarjotaan siten parempia vaihtoehtoja.

Serhi, Nestor ja Mykola esimerkiksi kertovat, miten he luottavat muiden kommentteihin valitessaan trakkerin tarjoamista samankaltaisista vaihtoehdoista mieleisensä. Kyse voi olla vaikkapa elokuvan tiedostomuodosta tai kuvanlaadusta. Nestor on it-asiiantuntija ja sanoo, ettei hän pelkää saavansa haittaohjelmia torrenteista, koska hän luottaa käyttäjien kommentteihin:

Trakkerin julkaisuihin liittyä aina käyttäjien kommentteja. Ladattaessa kannattaa valita suosituin ja eniten ladattu vaihtoehto, jota on kommentoitu positiivisesti. Jos tiedostossa on jotain vikaa, siitä kyllä kerrotaan. (Nestor, haastattelu.)

Torrent-trakkeri toimii vain jos sen yhteisö on tarpeeksi suuri. Siksi sen käyttöön liittyy kirjoittamattomia käyttäytymissääntöjä. Riippumatta siitä miten aktiivisesti he trakkereita käyttävät, informantini puhuvat yleensä moraalisen velvollisuudesta muita käyttäjiä kohtaan. Nestor esimerkiksi sanoo: ”Torrent-trakkerin käytössä hyviin tapoihin kuuluu ehdottomasti lataamansa sisällön eteenpäin jakaminen. Pitää jakaa vähintään yhtä paljon kuin lataa.”

Dmytron mukaan käyttäjä, joka välttelee sisällön jakamista, tietää rikkovansa yhteisön ”hiljaisia kiitollisuuden lakeja”. Niin kokee myös Semen, joka vuosia sitten muutti Ukrainasta Pohjois-Amerikkaan ja jota hieman pelottaa mahdollisuus joutua syytteen tekijänoikeuksien rikkomisesta. Hän ei koskaan jää parveen saatuaan tiedoston ladattua:

Minä vain otan, enkä anna mitään takaisin. Se ei ole näitesti tehty, eikä se ole oikein. Pitää kuitenkin olla olematta kiva tai valmis kohtaamaan mahdolliset lakitoimet. Se on valinta, jossa en halua olla mikään herrasmies. (Semen, haastattelu.)

Tämä osoittaa miten torrent-trakkeri toimii linkkinä monien tietokoneiden ja henkilöiden välillä, joiden pitää tekniikasta hyötyäkseen muodostaa yhteisö. Se toimii myös erilaisia kulttuurisia käytänteitä mahdollistavana käyttäjän ja kulttuurituotteen kohtaamispaikkana. Sen käyttö on paikasta riippumatonta, ja se yhdistää käyttäjiä kaikilla mantereilla. Käyttäjien sijainti näkyy lähinnä heidän etnokulttuurisen taustansa kautta siinä, minkäkielinen sisältö heitä valinnan moneuden edessä kiinnostaa. Tästä paikkariippumattomuudesta huolimatta torrenteihin vaikuttavat käyttäjän sijainnista riippuvaiset lakikäytännöt ja infrastruktuuri. Ne vaikuttavat hänen käyttäytymiseensä, moraalikoodistoonsa ja parveen osallistumiseensa. Se ei ole kovinkaan ihanteellinen ajallisista ja tilallisista rajoitteista riippumaton virtuaaliyhteisö, pikemminkin torrent on jonkinlainen fyysisen ja virtuaalisen todellisuuden kohtaamispaikka, jossa paikallinen ja globaali risteävät.

Torrentit luovat kulttuurisia ja ideologisia yhteyksiä

Torrent-trakkerit helpottavat kulttuurisisällön löytämistä, etenkin jos on kyse harvinaisemmas-ta tuotteesta tai teoksesta. Kuten Jurko toteaa, torrentit täydentävät kulttuurin massamarkki-noita, tekevät sisällön käyttäjälle helpommin saatavaksi ja mahdollistavat vuorovaikutuksen kulttuurituotteen kanssa. Torrent-trakkerit tarjoavat ilmaisen ja helpon pääsyn ainutlaatuisen sisältöön, mikä parantaa torrentien merkitystä kulttuuristen ja ideologisten yhteyksien luojana.

Jurko tutustui torrenteihin hakiessaan harvinaisia klassisen musiikin äänitteitä. Hän hämmästyi siitä, että monien artistien jopa vähemmän suositut kappaleet oli mahdollista ladata eri formaateissa ja vain muutamalla klikkauksella. Myös muut käyttäjät kehuvat torrent-trakkereiden laajaa ja monipuolista sisältöä, joka ”tydyttää kaikki tarpeet” (Serhi). Ilman torrenteja he eivät sitä olisi löytäneet. Erityisesti tämä koskee harvinaisempaa musiikkia ja festivaalielokuvia, jotka eivät ole päätyneet levitykseen.

Torrentien kanssa voi valita myös erilaisia dubbaus- ja ääniraitoja, joita laillisissa vaihtoehdoissa ei ole. Suositulla elokuvalla voi olla viisi tai kuusi ääniraitaa, ja kullakin kielellä voi olla useita erilaisia dubbauksia. Serhi kertoo käyttävänsä tätä usein hyväkseen, sillä hänelle on tärkeää katsoa elokuvia sen dubbauksen kera, jonka hän lapsuudesta muistaa – esimerkiksi Simpsonit jonkin tietyn tv-kanavan dubbauksella. ”Jotkin elokuvat muistan ulkoa. Kun katson niitä uudelleen, on tärkeää valita se dubbaus, josta pidän eniten”, Serhi selittää. Lisäksi torrent-trakkereista saattaa löytää valtavasti lisätietoa, jonka ”tosifanit” ovat huolellisesti keränneet ja tallettaneet: ”Jos on kiinnostunut vaikkapa Metallican jostain levystä ja menee bändin diskografia-kansioon, siellä on musiikin lisäksi haastatteluja ja valokuvia sekä kaikki levyyn liittyvä printtimateriaali.”

Torrent-trakkerit antavat myös diasporassa mahdollisuuden kuluttaa kulttuurituotteita äidinkielellään. Semen kertoo, että hänen alueellaan tilaamansa lailliset suoratoistopalvelut eivät koskaan tarjoa ukrainalaista dubbausta tai tekstitystä. Siksi hän usein lataa tv-sarjoja ukrainaksi silloin kun ei jaksaa katsoa niitä englanniksi, samoin kuin piirrettyjä lapsilleen, jotta he oppisivat ukrainaa. Jopa Ukrainassa asuville ukrainalaisille trakkerit näyttävät olevan yksi harvoista mahdollisuuksista katsella niin vanhoja kuin uusiakin ukrainalaisia elokuvia, sillä niiden jakelu on yleensä hyvin vähäistä.

Helppo saatavuus on yksi torrent-trakkerien etu. Ne ”yhdistävät [käyttäjän] sisältöön pelkällä klikkauksella” (Mykola, haastattelu). Trakkerien käyttäjät puhuvat tästä arkipäiväisenä toimenpiteenä, kun taas suoratoistopalveluita pidetään hankalina käyttöä sekä oman ideologian vastaisina. Mykola, joka on keski-ikäinen arkkitehti Kiovasta, pitää itseään vanhanaikaisena:

Netflix-maailma on minulle hämärä. En ole koskaan käyttänyt sitä, sillä telkkarini ei ole riittävän älykäs eikä siinä ole internetiä. [...] Ja [ukrainalaiseen suoratoistoalustaan] Megagoon taas liittyy venäläistä bisnestä, mitä en voi hyväksyä.

Opiskelija Dmytro korostaa, että paikalliset elokuvateatterit tai elokuvakerhot eivät tyydytä hänen kaikkia elokuvatarpeitaan:

Katselen elokuvia koko ajan. En kuitenkaan jaksa odottaa sitä yhtä ja ainoaa tilaisuutta, jolloin jokin haluamani elokuva satutaan esittämään leffakerhossa. Eikä sillä toisaalta ole niin väliäkään, sillä kerhotkin näyttävät lähinnä luvatonta sisältöä.

Hänelle torrentit ovat helpoin tapa päästä käsiksi näihin elokuviin. Jurkon mukaan taas ukrainalaisia elokuvaklassikoita on lähes mahdotonta saada laillisin keinoin, ja Torrent.UA:n kaltaiset trakerit ovat ainoa tapa nähdä niitä:

Mistä muka hakisin vaikka *Mustalla merkittyä valkeaa lintua* tai *Menneitten sukupolvien varjoja*?³ Dovženkon elokuvastudiolla oli laatikoittain niiden dvd-levyjä. Jotkut kitupiikit ovat myyneet niitä sadalla taalalla vain koska sattuvat olemaan siellä töissä ja saaneet hankittua tekijänoikeudet. Miksi ihmeessä maksaisin heille? Niitä on sitä paitsi mahdoton hankkia, ei niitä myydä missään julkisilla areenoilla. Ei ukrainalaisia klassikkoelokuvia löydä mistään muualta kuin torrent-trakkereista.

Torrentien viimeinen vaan ei vähäisin etu on, että ne ovat ilmaisia. Semen vertaa niitä kommunistisen maan valintamyymälään: ”Ihan kuin olisi supermarketissa, mutta kaikki on ilmaista. Otan mitä haluan ja poistun.” Myös muut informantit kehuvat miten torrentit säästävät rahaa erityisesti ohjelmistojen kohdalla. Dmytro opiskelee yliopistossa äänisuunnittelua ja valittelee, että ammattiohjelmistot ovat hyvin kalliita eikä yliopisto tarjoa niitä opiskelijoille: ”Yliopiston opettajat eivät pyytäneet meitä ostamaan tätä softaa, sillä se maksaa yli 2 000 dollaria. Sen sijaan he kannustivat meitä lataamaan kräkätyt versiot torrenteista.”

Toistaiseksi olen käsitellyt torrent-trakkereita yhteyspisteinä teknologisesta, yhteisöllisestä, kulttuurisesta ja ideologisesta perspektiivistä. Näyttää siltä, että torrentien käyttö ei perustu ainoastaan käytännöllisiin vaan myös esteettisiin ja ideologisiin syihin. Käyttäjän ja kulttuurisisällön välisenä yhteyspisteenä torrentit luovat erilaisia kulttuurisia käytänteitä, kuten keräilyä ja siteiden vahvistamista maanmiehiin. Seuraavaksi keskityn kulttuuriin käytänteisiin, joita torrent-trakkereiden käyttö mahdollistaa.

Utopistiset keräilyksenaariot

Torrentit poikkeavat suoratoistoalustoista siinä, että ne mahdollistavat sisällön lataamisen ja tallentamisen. Tämä mahdollisuus näyttää olevan keskeistä monelle informantilleni. Kuten Mykola sanoo: ”Mieluiten omistan sen, lataan ja tallennan kirjastooni.”

Ukrainalaiset torrent-keräilijät muistuttavat de Kostnikin (2012) kuvaamia. Ainutlaatuisen sisällön saatavuus trakkereilla saa käyttäjät keräilemään pakkomielteisesti, joskus järjenvastaisestikin. Monet haluavat saada tiedostot käyttöönsä vaikka eivät koskaan aikoisikaan käyttää niitä. Serhi kertoo, että hänellä on vanhempiensa koto-

na kaksi matkalaukullista dvd-elokuvia, jotka hän kopioi kymmenkunta vuotta sitten:

Olen kieltänyt äitiäni heittäämästä niitä pois, koska monia niistä elokuvista en ole vielä katsonut. Mutta jos ollaan rehellisiä, niin en kyllä koskaan tule niitä katsoneeksi. Löytäisin samat leffat helposti netistä paljon parempilaatusina.

Toisinaan sisällön erikoislaatuisuus arveluttaa jopa keräilijöitä itseään. Dmytro kertoo, miten hän käytti hiljattain paljon aikaa saadakseen ladattua ainutlaatuisen version Andrei Tarkovskin elokuvasta. Hän selittää, että vanhoista elokuvista katoaa joitakin ääniä, ja hänen lataamansa versio oli alkuperäisen ääniraidan sisältävältä dvd:ltä:

Käytin tosi paljon aikaa saadakseni tämän muka paremman version. Siihen on lisätty jotain ääniä – en edes tiedä mihin kohtiin – joilla ei ole mitään käytännön merkitystä. Katsoin elokuvan enkä oikeastaan edes tykännyt siitä. Vaan miten paljon käytinkään aikaa saadakseni sen!

Ukrainan kontekstissa tällaisen pakkomielleisen käyttäytymisen motiivit saattavat kuitenkin liittyä traumoihin ja fobioihin, joiden pohjalla on kokemus Neuvostoliitosta (Horbyk 2016). Informanttini yhdistävät sisällön hamstraamisensa kokemuksiinsa Neuvostoliiton ”niukkuuskulttuurista”, audiovisuaalisen sisällön vähyteen nuoruudessaan sekä pelkoon sisällön katoamisesta. 30–40-vuotiaat vastaajat muistavat lapsuutensa ja nuoruutensa ennen internetiä, jolloin viihteellistä sisältöä oli niukasti saatavilla – ehkäpä yksi sarjakuva päivässä tai elokuva, jota odotettiin koko viikko. Kaikilla perheillä ei ollut varaa 1990-luvulla ilmestyneisiin vhs-kasetteihin ja dvd-levyihin. Puhuttiin vielä paljon neuvostomenneisyyden *samizdatista*, kielletyistä kirjoista ja ulkomailta salakuljetetusta musiikista sekä ulkomaisten radioasemien kuuntelemisesta. Serhi myöntää, ettei halua menettää kokoelmaansa:

Asuimme maailmassa, jossa tietoa oli niukasti saatavilla. Nyt haluamme sitten saada kaiken. [...] Säilytämme sen voidaksemme olla varmoja, ettei se katoa. [...] Vähän kuin nälänhädästä selviytyneet ihmiset, jotka hamstraavat ruokaa. Meillä oli ihan sama, kyse vain oli tiedonjanosta.

Hänen elokuva-, kirja- ja musiikkikokoelmansa auttavat häntä saavuttamaan eksistentiaalisen turvallisuuden tunteen. Elämä sotaa käyvässä maassa, jota vaivaavat kroonisesti epävakaa talous ja poliittiset kriisit saa Serhin toimimaan vähän samoin kuin ruokaa ja tarvikkeita hamstraavat survivalistit. Hän on valmis mihin hyvänsä odottamattomaan:

Jos netti katoaa huomenna, minulla on luettavaa ainakin kolmeksi eliniäksi. Pärjään kyllä ilman nettiä. [...] Jos maailmanloppu tulee huomenna, on minulla ainakin mitä lukea.

Fobian pitää kurissa utopistinen visio digitaalisesta Nooan arkista, jossa kaikki hyödyllinen tieto ja sisältö säilytetään mahdollisesta katastrofista selviytymiseksi.

15 vuotta nuorempi Dmytro kasvoi 2000- ja 2010-luvulla ja alkaa nyt olla aikuisiässä. Myös häntä pelottaa, että jossain vaiheessa kaikki internetin sisältö katoaa ja ihmiskunta vajoaa uuteen keskiaikaan:

Aiemmin pelkäsin, että torrentit ja kaikki elokuvat katoavat. Historia on niin helppo unohtaa. [...] Vaikka en ihan tykkäisikään jostain elokuvasta, pidän sen silti, koska pelkään, että jossain vaiheessa se katoaa.

Kulttuurisurvivalistien toisessa ääripäässä ovat keräilyvastustajat. He eivät tallenna torrenteista lataamaansa sisältöä, vaan suhtautuvat torrent-trakkeriin, kuten koko internetiin, maailmanlaajuisena kirjastona, josta löytyy mitä tahansa: ”Jos nettiin ilmestyy jotain tosi harvinaista, se pysyy siellä ikuisesti. Se on internetin laki. Sen löytää sieltä aina” (Nestor, haastattelu). Tämä vastaa Karaganisin (2011, 34) havaintoa, jonka mukaan sisällön määrä on niin valtava, että kannattaa luottaa torrent-trakkerien kaltaisiin yhteisöpohjaisiin verkkokirjastoihin. Tämä paljastaa toisen utopistisen vision torrent-trakkereista Jorge Luis Borgesin (1964 [1941]) Baabelin kirjaston veroisena universaalina hakemistona, jonne kirjataan ja tallennetaan kaikki varmaan turvaan. Vaikka sekä survivalistilla että keräilyvastustajalla on utopistisia haaveita, luottamuksen tasossa on ero: kun survivalistin mielestä sisältö on varmassa tallessa hänellä itsellään, keräilyvastustaja uskoo internetin mahdollisuuksiin universaalina hakemistona, joka pystyy pitämään sisällön tallessa. Survivalisti luottaa vain itseensä tiedon tallentajana. Toistettakoon vielä, että kumpikin visio on utopistinen.

Jakaminen ideologisena ja esteettisenä projektina

Toinen BitTorrent-protokollan olennainen ominaisuus on sisällön jakamisen välttämättömyys. Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, kuinka tämä parvien keskeinen ominaisuus on muuttunut sosiaalisiksi normiksi ja kuinka jakamista pidetään hyvänä käytöksenä. Ukrainalaiset käyttäjät kuitenkin perustelevat jakamistaan yleensä ideologisilla ja esteettisillä syillä. Siinä mielessä torrent-trakkerit ovat laajempien abstraktien idealististen projektien yhteyspisteitä, sellaisten kuin kauneuden lisääminen, sensuurin torjunta ja äidinkielen sisällön levittäminen.

Perustelut olla jakamatta sisältöä taas ovat puhtaasti käytännöllisiä. Useimmat ulkomailla asuvat ukrainalaiset pelkäävät sakkoja, kun taas toiset välttelevät tietokoneidensa ylikuormittamista. Suurin osa käyttäjistä kuitenkin pysyy parvessa ja jakaa.

Jotkut yrittävät valikoida vain arvokkaana ja ainutlaatuisena pitämäänsä sisältöä, josta nauttivat ja jota haluavat jakaa muille. Serhi kertoo jakavansa solidaarisuudesta itsensä kaltaisia nörttejä kohtaan:

Joskus ladatessani näen kaksi lippua, vaikkapa Kanadan ja Uuden-Seelannin. Silloin saatan jäädä parveen vain siksi, että tiedän maapallon toisella puolella olevan jonkun onnettoman odottelemassa, että joku juuri tätä sisältöä jakava käynnistäisi tietokoneensa.

Myös Dmytro pysyy parvessa kiitoksena siitä ainutlaatuisesta sisällöstä, jonka hän on onnistunut saamaan. Hän huomauttaa yrittävänsä jakaa myös elokuvia, jotka tavallisesti poistetaan kiellettyinä syystä tai toisesta, usein poliittisesta.

Monen tapa jakaa sisältöä liittyy selvästi identiteettikysymyksiin. Jotkut käyttäjät jakavat vain ukrainankielistä sisältöä ja käyttävät Tracker.UA:ta eivätkä koske venäläisiin trakkereihin. Jurko on yksi heistä, ja hän puhuu asiasta pitkään:

Minulla on selkeä kanta tähän asiaan. Koska Tracker.UA on ukrainalainen ja sen tarkoitus on hyödyttää Ukrainan yhteiskuntaa, pyrin tosissaan pitämään parven pystyssä. Saatan

jakaa jotain sisältöä viikkoja, jopa kuukausia. [...] Venäläisiin torrent-trakkereihin sen sijaan suhtaudun kuin tavallinen kuluttaja: lataan tarvitsemani ja poistan parven saman tien. En halua olla mukana venäjänmielisillä foorumeilla.

Torrent-trakkerit toimivat siis monenlaisten korkeamman tason kulttuuristen käytänteiden yhteyspisteenä. Niillä edistetään äidinkielen käyttöä, vastustetaan sensuuria, levitetään korkeakulttuuria ja niiden sisältöä säilötään yksityisiin kokoelmiin.

Digitaalinen käytävä

BitTorrent-protokolla täytti juuri 20 vuotta. Se kukoistaa yhä maailmassa, jossa lapset eivät enää tiedä, että levyke on joskus ollut muutakin kuin kuvake ruudulla tai että puhelimissa on joskus ollut näppäimiä. Myös torrent-trakkerit ovat suosittuja – suhtaudutaan niihin sitten piraattien työkaluina tai robinhoodeina. Mikä tekee torrent-trakkereista erityisiä?

Kuten Walter Benjamin on todennut, aikakaudet näkevät unia seuraavasta aikakaudesta. Teoksessaan *The Arcades Project* Benjamin (1999 [1982]) analysoi 1800-luvun todellisuutta, kuten ostoskäytäviä ja näyttelyhalleja, eräänlaisina ”animaailman jäänteinä”, ennustuksina tulevaisuudesta. Yksi vastaajistani vertasi torrent-trakkereita valintamyymälään tai tavarataloon, jossa voi valita mitä haluaa. Voisiko torrent-trakkereita ajatella digitaalisina ostoskäytävinä, ”kaupunkina, pienoismaailmana, josta asiakkaat löytävät kaiken tarvitsemansa” (ibid., 871)? Tämän lisäksi trakkerit näyttäsivät olevan ei niinkään kapitalistisia vaan pikemminkin kommunistisia ostoskäytäviä, joissa ”jokainen jakaa kykijensä mukaan, jokaiselle annetaan tarpeittensa mukaan”. Tässä mielessä torrent-trakkereihin assosioituu vielä yhdenlainen utopia, nimittäin kommunistinen ostoskeskus (*univermag*).

Tällaisella kommunistisella ostoskäytävällä torrent-käyttäjät voivat hakea jotain tiettyä tai kävellä vain ympäriinsä erikoisuuksia haeskellen. Torrent-trakkereiden maailmassa vaellellessaan Mykola hakee toisinaan suosikkinäyttelijöidensä elokuvia tai sellaisia, joita kriitikot tai hänen ystävänsä ovat suosittelleet. Joskus hän kuitenkin vain sivutolkulla selaillee valikoimaa löytääkseen jotain hienoa tai erityistä. Hän toimii kuten kadulla kuljeksiva henkilö, jolla ei ole sen kummempaa päämäärää kuin seurata kaupungin elämää. Tällaiselle benjaminilaiselle flanöörille kaupunkiympäristö on samankaltainen kuin luontoympäristö sille, joka menee luontoon rauhoittumaan. Hän ”kokee kaupungin uudella tavalla, samassa tulkintakehyksessä kuin perinteisen luontokokemuksen kohdalla” (ibid., 447). Samaan tapaan digitaalinen flanööri kantaa muistojaan kirjastojen hakemistojen tai piraattilevykokoelmien selailuista uuteen digitaaliseen ympäristöön.

Kuka hyvänsä torrentin käyttäjä voi tuntea itsensä flanööriksi: ”yhtäältä hän kokee olevansa joka iikan tarkkailun alaisena, ja toisaalta hän tuntee olevansa täysin piilossa kaikilta” (ibid., 420). Torrent-käyttäjät ovat käyttäjänimiensä takana muilta piilossa, mutta heidän ip-osoitteensa näkyvät kaikille parven käyttäjille – aivan Benjaminin kuvauksen mukaisesti.

Ostoskäytävämetafora kuvaa hyvin torrent-trakkereita myös viestimenä. Ne todella muistuttavat menneiden aikojen hienoja ja hieman vanhanaikaisia käytäviä, joiden lukuisille hyllyille mahtuu tarjolle mitä erilaisimpia tuotteita. Samalla torrent-trakkerit ovat vain kuori, joka peittää alleen ja sisältää metatietoa vaikkapa kirjoista, elokuvista, musiikista, ohjelmistoista tai tietokonepeleistä.

Mitä torrent-trakkeri sitten on mediana, jota McLuhan (1964/2001) kutsuu ”ihmisen jatkeeksi”? Kyse on yhteyksien luomisesta. Tietoa välittämällä se luo yhteyksiä laitteiden,

ihmisten, sisällön ja kulttuurien välille. Se on kuin digitaalinen versio Pohjois-Amerikan luoteisrannikon alkuperäiskansojen *potlatch*-lahjojenvaihtojuhlasta, jossa annettiin pois arvokkaita esineitä siteiden lujittamiseksi muuhun yhteisöön, klaaniin tai ylikuonnollisiin voimiin. Torrentien käyttäjät antavat sisältöä, jakavat tietoa ja muodostavat siten oman yhteisönsä, jolla on omat esteettiset ja ideologiset tavoitteensa. Samalla syntyy erilaisia mediakäytäntöjä. Niiden käytännöllinen puoli on se, että torrentit tyydyttävät käyttäjien sisäiset tarpeet ilmaisesta sisällöstä, ainutlaatuisten elokuvien ja musiikin keräilystä sekä omankielisestään sisällöstä. Toisaalta niihin liittyy myös se mitä jaetaan, sisältö, joka nämä tarpeet tyydyttää. Torrent-trakkeri on kohtaustapa, joka mahdollistaa näiden tarpeiden tyydyttämisen helpottamalla käyttäjän ja sisällön kohtaamista.

Voiko tätä 20 vuotta vanhaa teknologiaa pitää benjaminilaisittain keikkatalouden ja uusien digitaalisten alustojen airuena, joka mahdollistaa käyttäjän ja sisällön kohtaamisen käyttäjän tarpeiden tyydyttämiseksi? Viitataan sellaisiin alustoihin kuin vaikkapa deittailusovellus Tinder, tai Craig's Listin ja Blocketin tapaiset käytetyn tavaran myyntiin ja vaihtoon keskittyvät verkkosivustot tai Blablacarin kaltaiset kimpakyytipalvelut. Blockethan ei omista mitään sivuillaan myynnissä olevia tavaroita, vaan se toimii markkinapaikkana, jossa myyjä ja ostaja kohtaavat ja voivat tehdä kaupat. Tinder taas on kohtaustapa, joka mahdollistaa uusia ihmissuhteita hakevien seksuaalisten, romanttisten tai sosiaalisten tarpeiden tyydyttämisen, olkoonkin, että siihen liittyy oma markkinalogiikkansa sekä monissa maissa myös prostituutiota. Edes Uber ei omista autoja vaan ainoastaan helpottaa kuljettajan ja asiakkaan kohtaamista. Näiden alustojen tavoin torrent-trakkeritkaan eivät omista tai edes sisällä mitään sisältöjä, vaan ne toimivat kohtaamis- tai markkinapaikkoina, joissa ihmiset voivat tavata sisällöntarpeidensa tyydyttämiseksi. Keskeinen ero on siinä, että tällä markkinapaikalla ei ole myyntiä eikä rahaa liiku. Hintoja ei myöskään ole vaan kaikki on ilmaista. Kyseessä on lisäksi virtuaalinen markkinapaikka, joka ei sijaitse missään – todellinen utopia! Voisivatko torrentit olla ensinäkymä siihen, miltä jälkikapitalistiset markkinapaikat näyttävät? Vähintäänkin ne ovat epätoivoinen benjaminilainen hyppy historian avoimeen tilaan ilman varmuutta kunnollisesta laskeutumispaikesta (Benjamin 2007 [1940]), johon ajaa unelma juuri tällaisesta jälkikapitalistisen markkinapaikan utopiasta, jossa ei käytetä rahaa ja joka on kuin ostoskäytävä ilman myyntiä tai ostamista.

Joka tapauksessa torrentit voi nähdä sisällön kulutuksen ”uberisaation” varhaisena merkkinä. Ne ovat kirjastoja ilman kirjoja tai elokuvia. Sen sijaan ne helpottavat näitä sisältöjä tarvitsevia ihmisiä kohtaamaan niitä, joilla niitä on. Torrentien kyky toimia sellaisina kohtaamispaikkoina, tai markkinapaikkoina ilman markkinoita, herättää monenlaisia kysymyksiä siitä, miten kulttuurituotteet, identiteetti ja yhteisöön kuulumisen integroituvat nykyään yhä tiiviimmin digitaalisiin tekniikoihin. On korkea aika siirtyä eteenpäin tekijänoikeuksiin ja piratismiin painottuvasta keskustelusta ja alkaa pohtia torrent-trakkereiden ja tiedostojenjaon kohdalla myös näitä kysymyksiä.

Englannista suomentanut: Mika Perkiömäki

Viitteet

- 1 Eettisistä syistä informanttieni nimet ja heidän käyttämänsä torrent-trakkerin nimi on muutettu. Välttääkseni torrent-yhteisön mahdolliset oikeudelliset toimet en myöskään kirjaa torrent-trakkerien tarjoamien sivujen osoitteita.
- 2 Ukrainan digitaalisen siirtymän ministeriön ja komitean (2019) mukaan 71 % Ukrainan väestöstä käyttää internetiä säännöllisesti.
- 3 Mustalla merkitty valkea lintu (*Bilyi ptah' z tšornoju oznakoju*, 1971, ohjaaja Juri Illjenko) ja Menneitten sukupolvien varjot (*Tini zabutyh' predkiv*, 1965, ohjaaja Serhi Paradžanov) ovat ukrainalaisen elokuvan klassikoita.

Lähteet

- Andersson, Jonas (2010), Peer-to-Peer-Based File-Sharing Beyond the Dichotomy of “Downloading is Theft” vs. “Information Wants to Be Free”: How Swedish File-Sharers Motivate Their Action. Väitöskirja. Goldsmiths, University of London. <https://doi.org/10.25602/GOLD.00028598>.
- Andersson Schwarz, Jonas (2014), *Online File Sharing: Innovations in Media Consumption*. New York & London: Routledge.
- Benjamin, Walter (1968 [1931]), Unpacking My Library: A Talk about Book Collecting. – *Illuminations*. Toim. ja käänt. Hannah Arendt. New York: Schocken Books, 59–68.
- Benjamin, Walter (2007 [1940]), Theses on the Philosophy of History. – *Illuminations*. Toim. ja käänt. Hannah Arendt. New York: Schocken Books, 253–264.
- Benjamin, Walter (1999 [1982]), *The Arcades Project*. Käänt. Howard Eiland & Kevin McLaughlin. Cambridge: Harvard University Press.
- Borges, Jorge Luis (1964 [1941]), The Library of Babel. – *Labyrinths: Selected Stories and Other Writings*. New York: New Directions, 51–58.
- Cenite, Mark, Michelle Wanzheng Wang, Chong Peiwen, Germaine Shimin Chan (2009), More than Just Free Content: Motivations of Peer-to-Peer File Sharers. – *Journal of Communication Inquiry* 33:3, 206–221. <https://doi.org/10.1177/0196859909333697>.
- Euroopan komissio (2021), Report on the Protection and Enforcement of Intellectual Property Rights in Third Countries. https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2021/april/tradoc_159553.pdf (Tarkistettu 27.3.2021).
- Giesler, M. & M. Pohlmann (2003), The Anthropology of File-Sharing: Consuming Napster as a Gift. – *Advances in Consumer Research* 30, 273–279.
- Haigh, Maria (2007), Downloading Communism: File-Sharing as Samizdat in Ukraine. – *Libri* 57:3, 165–178. <https://doi.org/10.1515/LIBR.2007.165>.
- Haigh, Maria (2009), Of Ducks and Downloads: The Moral Economy of Intellectual Property in Post-Soviet Society. – *Libri* 59:4, 248–258. <https://doi.org/10.1515/libr.2009.022>.
- Horbyk, Roman (2016), Ideologies of the Self: Constructing the Modern Ukrainian Subject in the Other’s Modernity. – *Kyiv-Mohyla Humanities Journal* 3:3, 89–103. <http://kmhj.ukma.edu.ua/article/view/73970>.
- Horbyk, Roman (2017), Mediated Europes: Discourse and Power in Ukraine, Russia and Poland during Euromaidan. Väitöskirja. Stockholm: Södertörns högskola.
- Karaganis, Joe (2011), Rethinking Piracy. – *Media Piracy in Emerging Economies*. Toim. Joe Karaganis. New York: Social Science Research Council, 1–75.
- Kiriya, Ilya (2012), The Culture of Subversion and Russian Media Landscape. – *International Journal of Communication* 6, 446–466.
- Kostnik, Abigail de (2012), The Collector is the Pirate. – *International Journal of Communication* 6, 529–541.
- Lessig, Lawrence (2004), *Free Culture*. New York: The Penguin Press.
- Manovich, Lev (1999), Database as a Symbolic Form. – *Convergence* 5:2, 80–99. <https://doi.org/10.1177/135485659900500206>.

- McLuhan, Marshall (2001 [1964]), *Understanding Media: The Extensions of Man*. London: Routledge.
- Rimini, Francesca da & Jonathan Marshall (2014), Piracy is Normal, Piracy is Boring: Systemic Disruption as Everyday Life. – *Piracy: Leakages from Modernity*. Toim. Martin Fredriksson & James Arvanitakis. Sacramento: Litwin Books, 323–344.
- Sezneva, Olga & Joe Karaganis (2011), Chapter 4: Russia. – *Media Piracy in Emerging Economies*. Toim. Joe Karaganis. New York: Social Science Research Council, 149–218.
- Steinmetz, Kevin F. & Kenneth D. Tunnell (2013), Under the Pixelated Jolly Roger: A Study of On-Line Pirates. – *Deviant Behavior* 34:1, 53–67. <https://doi.org/10.1080/01639625.2012.707536>.
- Ukrainan digitaalisen siirtymän ministeriö ja komitea (2019), Maizhe 23 mln ukrajintsiv aktyvno korystujutsja internetom. <https://thedigital.gov.ua/news/mayzhe-23-mln-ukraintsiv-aktivno-korystuyutsya-internetom> (Tarkistettu 21.3.2021).
- USTR = Office of the United States Trade Representative (2021), 2021 Special 301 Report. [https://ustr.gov/sites/default/files/files/reports/2021/2021%20Special%20301%20Report%20\(final\).pdf](https://ustr.gov/sites/default/files/files/reports/2021/2021%20Special%20301%20Report%20(final).pdf) (Tarkistettu 27.5.2021).